

תוכנית הקורס ורשימת קריאה לקורס

סמסטר 1 שנה 2023

בית ספר: בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה B.A.

צדק בינלאומי ופוליטיקה

מרצים/ות:

ד"ר דנה וולף dana.wolf@runi.ac.il

עוזרי/ות הוראה:

גב' נטלי אסף natali.asaf@post.runi.ac.il

מספר הקורס:	4844	סוג הקורס:	שיעור	שעות שבועיות:	2	נקודות זכות:	2
דרישות הקורס:	מבחן סופי	קוד קבוצה:	232484401	שפת לימוד:	עברית		

נושאי הקורס

מימיה הראשונים, ידעה האנושות זוועות הנובעות מהשימוש בכוח. המאה ה-20 הייתה למאה עקובה מדם כאשר מיליוני בני אדם מצאו את מותם במעשי זוועה ורמיסת כבוד האדם שהתרחשו ברחבי העולם וביניהם השמדת עם, פשעים נגד האנושות, פשעי מלחמה ופשע התוקפנות.

לאחר מלחמת העולם השנייה החלה להתפתח מגמה משפטית חדשה, הרואה בכיבוד זכויות אדם עניין של דאגה בין-לאומית, בניגוד למגמת העבר בה יושם הכלל של אי-התערבות בענייני הפנים של המדינות האחרות. הקהילה הבין-לאומית קבעה זכויות יסוד, הנחילה מהפכה חוקתית ועסקה בזכויות שבין אדם לחברו ובזכויות קולקטיביות של קבוצות.

ההכרה בפשעי מלחמה, פשעים נגד האנושות, השמדת עם ופשע התוקפנות כפשעים בין-לאומיים פליליים הינה תולדה של מלחמת העולם השנייה ושורשיה הם בדיני המלחמה. הקמת בתי הדין הזמניים בנירנברג ובטוקיו היוו תקדים מבחינת הקניית סמכות שיפוט לבית דין בין-לאומי לשפוט עבריינים על פי הדין הבין-לאומי הפלילי. על אף השינוי החיובי ובהעדר גוף קבוע בעל סמכות להעמיד לדין מבצעי פשעים חמורים, נמשכו מעשי הזוועה באזורים שונים ברחבי העולם והאחראים לא נענשו כאשר על פי

רוב נמנעו תובעים ובתי משפט לאומיים להעמיד לדין את האחראים להם.

במהלך המאה ה-20 נכרתו מספר אמנות ביניהן האמנה למניעת השמדת עם וכן אמנות לנבחה המתייחסות לפשעי מלחמה. בשנות ה-90, הוקמו על ידי מועצת הביטחון של האו"ם בתי דין בין-לאומיים פליליים אד-הוק להעמדתם לדין של האחראים לביצוע פשעים בין-לאומיים ברואנדה וביוגוסלביה לשעבר. מדינות החלו לשנות את חוקיהן כדי להעניק לעצמן סמכות שיפוט אוניברסלית ביחס לפשעים בין-לאומיים חמורים ולביטול חסינויות מקובלות של ראשי מדינה. בשנת 2002 הוקם בית דין פלילי בין-לאומי קבוע שעל פי חוקתו (חוקת רומא) ובכפוף לסמכותו יכול לשיפוט באופן אינדיווידואלי יחידים אשר בצעו, בין היתר, פשעי מלחמה, השמדת עם ופשעים נגד האנושות.

התפתחות המשפט הבין-לאומי הפלילי עד להקמת בית הדין הפלילי הבין-לאומי הקבוע בהאג מעוררת שאלות מרתקות, כגון: האם הפעלת סמכותו אכן מקדמת מחויבות לצדק פלילי בין-לאומי וצדק אוניברסלי, והגנה על "הביטחון האנושי". לאור ההתפתחויות האחרונות בנוגע לבית הדין הפלילי הבין-לאומי וישראל- אשר יידונו בהרחבה במהלך השיעורים, השאלות והדילמות שהוצגו לעיל מקבלות משנה חשיבות.

במהלך הקורס נעסוק, בין היתר, בנושאים הבאים:

בחלקו הראשון של הקורס נעסוק במבוא ובעקרונות המשפט הבין-לאומי הפלילי. נסקור את ההתרחשויות ההיסטוריות שהובילו להתפתחות המשפט הבין-לאומי הפלילי לאחר מלחמת העולם השנייה עד להקמתו של בית הדין הפלילי הבין-לאומי בהאג. נבדוק כיצד המשפט הבין-לאומי הפלילי הוא נקודת המפגש בין דיני המלחמה לדיני זכויות האדם. נעסוק במטרותיו של המשפט הבין-לאומי הפלילי לקידום מחויבות לצדק אוניברסלי ושמירה על הביטחון האנושי.

בחלקו השני של הקורס נתמקד בדין המהותי של המשפט הבין-לאומי הפלילי. נעסוק בתהליך יצירת המשפט הבין-לאומי המהותי מאז מלחמת העולם השנייה. נלמד מהן הקטגוריות וסוגי הפשעים שהוכרו בעת המודרנית לפשעים בין-לאומיים: פשעי מלחמה, פשעים נגד האנושות, השמדת עם, פשע התקפנות ובמספר רב של עבירות בין-לאומיות על פי אמנות בין-לאומיות. נעסוק ביסודות העבירה הנדרשים לשם ביסוסן וסוגי האחריות במשפט הבין-לאומי הפלילי. נבדוק מהן המקורות בדין הישראלי לפשעים בין-לאומיים.

בחלקו השלישי של הקורס נתמקד במשפט הבין-לאומי הפלילי הדיוני. נעסוק בשאלות הסמכות והאכיפה המורכבות מסמכות שיפוט מקומית (סמכות לבתי המשפט בתוך המדינה שיש לה זיקה לעבירה), סמכות שיפוט אוניברסאלית (לכל מדינה בעולם, גם בלי זיקה לעבירה) וסמכות שיפוט בין-לאומית ריכוזית (בית הדין הבין-לאומי הקבוע בהאג או בתי דין אד-הוק). רשת סמכויות זו מביאה לידי ביטוי את הדינמיקה בין עקרון ריבונות המדינה ובין עקרון האוניברסאליות של זכויות אדם. הדין יובא בהקשר של התמודדות מדינת ישראל עם סוגיה זו.

בחלקו הרביעי של הקורס נעסוק בסוגיות קונקרטיות במשפט הבין-לאומי הפלילי. ראשית נדון בהרחבה בסוגיית ישראל ובית הדין הפלילי הבין-לאומי. בהמשך, נדון בשאלה כיצד המוסדות הבין-לאומיים מגשימים את מטרות המשפט הפלילי הבין-לאומי גם על גופים לוחמתיים שאינם מדינותיים, כגון קבוצות טרור וגרילה. נעסוק במתח בין מטרותיו של הדין לבסס מחויבות לצדק אוניברסלי לבין הרצון ליישב סכסוכים, האם השניים יכולים לדור בכפיפה אחת?

בשיעור המסכם של הקורס נקשור את התיאוריה והסוגיות הקונקרטיות לדין בשאלה כיצד מטרות המשפט הפלילי הבין-לאומי מוגשמות באמצעות הדין המהותי והדיוני. נקיים דיון בשאלה כיצד מערכת הצדק הפלילי הבין-לאומי משתלבת בזירת הפוליטיקה הבין-לאומית והאם היא תורמת לביסוסו של שלטון החוק. נעסוק במונח "ביטחון אנושי", כיצד הוא משפיע על התפיסה המודרנית של הדין הפלילי הבין-לאומי והאם ההגנה על הביטחון האנושי מושגת באמצעות פעילות בית הדין הפלילי הבין-לאומי.

לבסוף, נערך סיכום של החומר הנלמד והכנה למבחן.

מטרות הקורס

מטרת הקורס היא לבחון את השלכות היציאה למלחמה בהיבט המשפט הבין-לאומי הפלילי. לשם כך, הקורס מציג את התפתחות המשפט הבין-לאומי הפלילי, מרכיבי היסוד העומדים בבסיסו והשיקולים הפוליטיים שהובילו להתפתחותו. מטרת הקורס היא לבחון את המתח הקיים בין השאיפה ליישום עקרון הצדק הפלילי הבין-לאומי לבין שאיפת המדינות לשמור על ריבונותן. הקורס בוחן לעומק את השאלה האם המשפט הבין-לאומי הפלילי בכלל ובית הדין הפלילי הבין-לאומי בפרט מקדמים את ההגנה על הביטחון האנושי ומבססים את שלטון החוק. מטרת הקורס היא לבחון את יישום המשפט הבין-לאומי הפלילי ברמה הפוליטית הבין-לאומית וכיצד תהליכים ברמה הזו משפיעים על התפתחות תחום משפטי זה.

מבנה ציון הקורס

פרזנטציות

החל משבוע 5 בכל שיעור תהיה הצגה של שתי קבוצות סטודנטים בנושא הקשור בחומר הנלמד בהתאם לחלוקה שתקבע על ידי צוות הקורס.

המשקל של המצגות הוא 10% מהציון הסופי והציון על המצגת יהיה במתכונת של עובר/לא עובר.

בחינה

בתום הקורס יערך מבחן סופי.

משקל ציון המבחן הוא 90% מהציון הסופי.

החומר המחייב לבחינה הוא:

כלל חומרי הקריאה המופיעים בסילבוס. כל נושא אשר נדון במהלך השיעורים כולל הפרזנטציות.

הבחינה תערך בחומר פתוח והנבחנים יורשו להשתמש בחומרי עזר כנהוג בבית הספר.

נקודות מיטיב:

במהלך הצגת המצגות על ידי הקבוצות, סטודנטים מוזמנים לשאול את המציגים שאלות ולפתח טיעונים. ניתן יהיה לצבור עד 5 נקודות מיטיב בהתאם לשיקול דעת צוות הקורס.

שעות קבלת מרצה

שעות הקבלה יקבעו באופן פרטני בתיאום במייל למרצת הקורס.

שעות קבלת מתרגל

פרטי עוזר הוראה

ניתן לקבוע שעת קבלה בתיאום מראש באמצעות המייל natali.asaf@post.runi.ac.il

רשימת קריאה

שבוע 1: הקדמה (8.11.22)

קריאת חובה:

.Rome Statute of the International Criminal Court (1998), Preamble

שבוע 2: מבוא למשפט פלילי בין-לאומי וצדק פלילי בין-לאומי (15.11.22)

קריאת חובה:

(Rome Statute of the International Criminal Court (1998

Preamble Bassiouni M. Cherif, Introduction to International Criminal Law (2012), p. 44-52

יניב רוזנאי, "ביטחון אנושי: מקסם שווא או שינוי פרדיגמטי ממשי בשיח הבין-לאומי" קרית המשפט י (התשע"ד) 213-241.

קריאת רשות:

Spencer Zifcak, Rethinking International Law and Justice (Routledge, 2015) Chapter 1, p. 1 – 10.

שבוע 3: התפתחות היסטורית, מקורות ועקרונות המשפט הפלילי הבין-לאומי (22.11.22)

קריאת חובה:

ארנה בן נפתלי ויובל שני, המשפט הבינלאומי בין מלחמה לשלום, פרק 5 "משפט בינלאומי פלילי" 245-258 (2006).

Cryer, H. Friman, D. Robinson and E. Wilmshurst, An Introduction to 21 .International Criminal Law and Procedure (2015) Chapter 2, p. 8-21

קריאת רשות:

Van Schaack, Ron Slye, A Concise History of International Criminal Law 1 .(2007), available at: <http://digitalcommons.law.scu.edu/facpubs/626>

שבוע 4: פשעים בין-לאומיים (29.11.22)

קריאת חובה:

Rome Statute of the International Criminal Court (1998). Art. 5-8

.Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, Art. 2-5

ארנה בן נפתלי ויובל שני, המשפט הבינלאומי בין מלחמה לשלום, פרק 5 "משפט בינלאומי פלילי" 258-299 (2006).

אסף פורת "אחריות מפקדים בישראל אל מול המשפט הבינלאומי הפלילי" **משפט ועסקים** כה.

<https://www.runi.ac.il/media/p0xnkror/porat.pdf>

פנינה שרביט ברוך ואורי בארי "בית הדין הפלילי הבינלאומי: מדריך כללי והזווית הישראלית", **INSS** 222, (2022) 23-29.

שבוע 5: בין סמכות טריטוריאלית לאוניברסלית וחסיונות ראשי מדינה (6.12.22)

קריאת חובה:

Princeton University Program in Law and Public Affairs, The Princeton Principles on Universal Jurisdiction 28 (2001).

ע"פ 336/61 אדולף אייכמן נ' היועץ המשפטי לממשלה, טז 2033 (חלק להשלים) 23, פסקה 12 לפסק דינו של הנשיא אולשן (1962)

רות לפידות ודורון וייץ "סמכות השיפוט האוניברסלית בישראל", המשפט ט 95 (תשס"ד).

ארנה בן נפתלי וקרן מיכאלי "סמכות השיפוט האוניברסלית והשיח המשפטי המדינתי", המשפט ט' 141.

פסק דינו של בית המשפט המחוזי בהאג - Ismail Ziada v. Benny Ganz & Amir Eshel
<https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBDHA:2020:667>

פסק דינו של בית המשפט לערעורים בהאג מיום 7 לדצמבר 2021 בתיק Ismail Ziada v. Benny Ganz & Amir Eshel (תרגום לא רשמי) –

https://uploads-ssl.webflow.com/5eefcd5d2a1f37244289ffb6/61e6e766cb0b0000fdcb9fdd_Ziada%2020%20Appeal%20UNOFFICIAL%20ENG%20trans.pdf

Dutch court upholds Gantz immunity in Israeli airstrike case, <https://apnews.com/article/europe-middle-east-israel-netherlands-the-hague-cfb2c2593e05bed147e5d7748c8ee317>

שבוע 6: בין סמכות טריטוריאלית לאוניברסלית וחסיונות ראשי מדינה (13.12.22)

קריאת חובה:

Special Court for Sierra-Leone, Prosecutor v. Charles Taylor – Decision on Immunity from Jurisdiction (31 May 2004), Paras. 20, 34-54, and 59, http://www.worldcourts.com/scsl/eng/decisions/2004.05.31_Prosecutor_v_Taylor.pdf

"How an Alleged Syrian Intelligence Officer was put on Trial in Germany",
<https://www.hrw.org/feature/2022/01/06/seeking-justice-for-syria/how-an-alleged-intelligence-officer-was-put-on-trial-in-germany>

German Court Major Judgment on Foreign Officials' Lack of Immunity in War Crimes Trials", <https://www.justsecurity.org/74457/german-court-major-judgment-on-foreign-officials-lack-of-immunity-in-war-crimes-trials/>

"בראשונה מאז משפטי נירנברג: יו"ר ומנכ"ל עומדים לדין בגין פשעי מלחמה",

קריאת רשות:

Langer, 'The Diplomacy of Universal Jurisdiction', *American Journal of International Law* 105 (2011).

שבוע 7: מודל האכיפה הישיר – בית דין הבין-לאומי של יוגוסלביה ובית הדין הבין-לאומי של רואנדה (20.12.22)

קריאת חובה:

Bassiouni, M. Cherif, From Versailles to Rwanda in Seventy-Five Years: The Need to Establish a Permanent International Criminal Court, 10 *Harv. Hum. Rts. J.* 11 (1997), p. 39-49.

עמיחי כהן, המשפט הבינלאומי הפלילי, בספר רובי סיבל משפט בינלאומי, עמ' 347-400 בספריה למשפטים, 98 סיב (611214) וגם במאגר "נבו" בקטלוג הספריה למשפטים.

קריאת רשות:

Cryer, H. Friman, D. Robinson and E. Wilmshurst, An Introduction to International Criminal Law and Procedure (2015) Chapter 2, p.127-145, 181-202.

שבוע 8: בית הדין הפלילי הבין-לאומי - ההליך המקדמי ועקרון המשלימות (27.12.22)

קריאת חובה:

Rome Statute of the International Criminal Court (1998), art. 12, 13, 17

Office of the Prosecutor, Situation in Iraq/UK Final Report (December 9, 2020), para 149-158, 159-162, 182-184, 230, 284, 275-279, 280-293, 294-301, 302-204, 407-412, 413-414, 424-426, 433, 434-438, 446-447, 460-463, 492-505 <https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/201209-otp-final-report-iraq-uk-eng.pdf>

Case No. ICC-02/05-01/09 SITUATION IN DARFUR, SUDAN: THE PROSECUTOR V. OMAR HASSAN AHMAD AL BASHIR: Decision Pursuant to Article 87(7) of the Rome Statute on the Failure by the Republic of Malawi to Comply with the Cooperation Requests Issued by the Court with Respect to the Arrest and Surrender of Omar Hassan Ahmad Al Bashir (12 December, 2011). https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2017_07156.PDF

Pre-Trial Chamber Case No. ICC-01/13 SITUATION ON THE REGISTERED VESSELS OF THE UNION OF THE COMOROS, THE HELLENIC REPUBLIC AND THE KINGDOM OF CAMBODIA, Decision on the 'Application for Judicial Review by the Government of the Comoros', para 1-12, 17-26 (September 16, 2020), https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2020_05261.PDF

שביט מטיאס ומירי שרון, בית הדין הפלילי הבינלאומי, המשפט ט' תשס"ד, עמ' 23 – 50.

עמיחי כהן, המשפט הבינלאומי הפלילי, בספר רובי סיבל משפט בינלאומי, עמ' 472-463 בספריה למשפטים 98 סיב (611214) וגם במאגר "נבו" בקטלוג הספריה למשפטים.

פנינה שרביט ברוך ואורי בארי "בית הדין הפלילי הבינלאומי: מדריך כללי והזווית הישראלית", *INSS* 222, (2022) 33-54.

קריאת רשות:

ניב ואקי, נעם וינר, אמנת רומא והדין הפלילי הישראלי, משלימות והתאמה, מרכז קונקורד לחקר קליטת המשפט הבינלאומי בישראל, 2011, עמ' 1-18.

החלטת התובעת שלא להעמיד לדין בנין האירועים של השתלטות ספינת המרמרה

Office of the Prosecutor, Situation on Registered Vessels of Comoros, Greece and Cambodia Article 53(1) Report (November 6, 2014) [https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53\(1\)-Report-06Nov2014Eng.pdf](https://www.icc-cpi.int/iccdocs/otp/OTP-COM-Article_53(1)-Report-06Nov2014Eng.pdf)

שבוע 9 ו-10: ישראל ובית הדין הפלילי הבין-לאומי (3.1.23 ו- 10.1.23)

קריאת חובה:

חוות הדעת של היועץ המשפטי לממשלה בנוגע לסמכות בית הדין הפלילי הבין-לאומי בנוגע ל"מצב בפלסטין"

The International Criminal Court's lack of jurisdiction over the so-called 'situation in Palestine', memorandum by the Office of the Attorney General of the State of Israel and synopsis paper by the Office of the Legal Advisor of the Ministry of Foreign Affairs of the State of Israel, 20 December 2019

בקשת תובעת בית הדין הפלילי הבין-לאומי לפתוח בחקירה פלילית בנוגע ל"מצב בפלסטין", בכפוף לפסיקת מותב קדם המשפט בנוגע לסמכות שיפוט טריטוריאלית

Office of the Prosecutor, Situation in the State of Palestine, Prosecution request pursuant to article 19(3) for a ruling on the Court's territorial jurisdiction in Palestine, Pre-Trial Chamber I, ICC-01/18, 22 January 2020, https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2020_00161.PDF עמודים רלוונטיים ימסרו בהמשך

החלטת מותב קדם המשפט בנוגע לסמכות שיפוט טריטוריאלית

Pre-Trial Chamber Case No ICC-01/18, Situation in the State of Palestine (February 5, 2021) https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2021_01165.PDF עמודים רלוונטיים ימסרו בהמשך

Alan Nissel, 'Continuing Crimes in the Rome Statute', 25 Michigan Journal of International Law 653 (2004).

Kontorovich E., 'Israel/Palestine – The ICC's Uncharted Territory', Journal of International Criminal Justice 979 (2013)

אמנת ג'נבה הרביעית 1949 – האמנה בדבר הנגת אזרחים בימי מלחמה, כתבי אמנה מס' 30, כרך 1, ס' 49(6)

Destruction of Palestinian homes in East Jerusalem goes to ICC", <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/29/destruction-of-palestinian-homes-in-east-jerusalem-2>

INSS 222, "פנינה שרביט ברוך ואורי בארי" בית הדין הפלילי הבינלאומי: מדריך כללי והזווית הישראלית", (2022) 97-121.

קריאת רשות:

הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 מאי 2010, ועדת טירקל, דו"ח שני, עמ' 99-96.

שבוע 11: אחריותות של מדינות וארגונים שאינם מדינות (17.1.23)

קריאת חובה:

Bassiouni M. Cherif, Introduction to International Criminal Law (2012), p.59-66, 70-72, 104-109.

Benedetta Berti, Non-State Actors as Providers of Governance: The Hamas Government (in Gaza between Effective Sovereignty, Centralized Authority and Resistance) (2015).

Clare Frances Moran, Beyond the State: The Future of International Law, ICD Brief 7, Sep. 2014.

International Law Association – JOHANNESBURG CONFERENCE (2016). Non-State Actors.
<https://ila.vettoreweb.com/Storage/Download.aspx?DbStorageId=1206&StorageFileGuid=fd5b9048-2919-45dc-bcbe-bca53fd4c7a7>

מיכאל, ק' ודוסטרי, ע' (2018). תהליך ההתמסדות הפוליטית של שחקנים תת-מדינתיים: התנהלות חמאס בין ריבונות להמשך האלימות. **כתב העת הבינתחומי ללימודי המזרח התיכון**, <https://bit.ly/3HvwDiM>.

שבוע 12: שלום ו' צדק (24.1.23)

קריאת חובה:

מייקל בן דוד, כולם מדברים על צדק אף אחד לא מדבר על שלום: על מקומו של המשפט הפלילי בתהליכים מעבריים, המשפט 'י' תשס"ה, עמ' 489-449.

M Cherif Bassiouni, Justice and Peace: The Importance of Choosing Accountability over Realpolitik, *Case Western Reserve Journal of International Law* (2003), 191 – 204

Pre-Trial Chamber I, The Prosecutor v. Saif Al-Islam Gaddafi, Decision on the "Admissibility Challenge by Dr. Saif Al-Islam Gaddafi pursuant to Articles 17(1)(c), 19 and 20(3) of the Rome Statute", ICC-01/11-01/11-662, Para 61-78

Jan Eiken, 'Breaking new ground? The CERD Committee's decision on jurisdiction in the inter-state communications procedure between Palestine and Israel', *EJIL: Talk!*, 29 January 2020, <https://www.ejiltalk.org/breaking-new-ground-the-cerd-committees-decision-on-jurisdiction-in-the-inter-state-communications-procedure-between-palestine-and-israel/>

ד"ר דנה וולף, בית הדין בהאג- לא צדק ולא שלום. דעה. מתוך, אתר "וואלה", <https://news.walla.co.il/item/3331033>